

PESÄPUU
PALAA

g
2

KATRI VALA

*PESÄPUU
PALAA*

*PORVOO * HELSINKI
WERNER SÖDERSTRÖM
OSAKEYHTIÖ*

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖN
KIRJAPAINOSSA PORVOOSSA
1942

RUNOILIJA

Sanottiin:

**satakieli puhkaistuin silmin
on runoilija.**

**Ja monet lauloivat ummistetuin silmin.
(»Ihanasti laulavat runoilijat!«)**

Mutta eräs avasi silmänsä ja lauloi.

— »Häpäisijä!»

Likaiset neulat

puhkaisivat ammoin

hänen silmänsä,

elämän, laulun kimmeltävät verkot.

PESÄPUU PALAA

LIITUPIIRIT

Syystaivaan alla —
omenankuulaan, viljantuoksuisen —
soi lasten riemu, jalat vilistää
(on poikanikin siellä).
Ja liitupiiri tietää: varma turva,
ei vihollinen tänne tulla voi.
Se piiri pitää!

Vaan isojen maailmasta —
on aina arvaamaton, tärkeilevä tuo —
putoaa kauhistava seikka keskeen kaiken:
SOTA!

Totiset silmät seuraa kysymystä:
On sota, äiti. Missä? Kaukanako?
Saako sota tulla sinne, missä kodit on?
Aivan varmastiko ei?

Vastaanko vai väistän?

On meidän, suurten, maailma kunniaton.
Ei mitkään lupaukset, liitupiirit, pidä.
On täällä turvattomuus täydellinen.
Mitenkä rauhoitan sun, pikku sydän,
luon turvalliseks unes, elämäs?

Syyskuussa 1939.

PESÄPUU PALAA

Levottomina kiertävät ajatukset maata
kuin linnut palavaa pesäpuuta.
Hävityksen, nälän, paon tiet
johtavat koteihin kautta maan.

Siellä olisi ihmisen
ollut hyvä elää
kasvin lailla hiljaa
suonissa tuleentuvien peltojen rauha.
Sukeltaa aamujen kastemaljaan,
kuohua väkevästi kesän auringon alla,
liukua syyspäiväin hopeasineen.
Laulaa laulu rakkaudesta,
lasten ilosta ja ihmetyksestä.

Tuskan mustissa liekeissä,
valitusten meressä
karaistuvat kärsivälliset sydämet,
terästyvät viljelijäin siunaavat kädet
kumeaan uhkaan,
puhdistavaan hävitykseen.

Ajatukset kiertävät maata
kuin linnut palavaa pesäpuuta
tähyten pesien tuhoojia,
huutaen taistelun kovan laulun.

TULVA

Parahdat unessa, lapsi,
silmin kauhistunein
ojennat pientä kättäs.
Katso, kaikki on hyvin,
lamppu palaa, on lämmin,
ulkona kuusi ja koivu,
hopeavillainen hämy
untasi vartioi.

Hymyilet, uinahdat jälleen.

— — — — —
Kuuntelen vavisten.
Mustat voimat hiipivät kaikkialla.
Ne murtavat Styxin padot.
Kuoleman virta tulvii
yli elävien maan.
Kuuletko lohikäärmesihinän
myrkyllisessä usvassa?
Kumiseva tuho.
Miljoonat nuoret ruumiit
ajelehtivat maan pinnalla.
Suunnattomana lankeaa varjo
yli valittavan maan.

Kuuntelen vavisten:
ruhjovat laineet
hyökyvät seiniä vasten.
Taloni,
lyhty pimeässä aallokossa,
vapisee, huojuu.
Milloin luhistuvat seinät?

— — — — —
Parahdat unessas, lapsi,

silmin kauhistunein
ojennat pientä kättäs.
Katso, kaikki on hyvin.
Syksyn tuuli tuutii
silmulapsia uneen.
Keväällä riemullista
on herätä aurinkoon.
Hymyilet, uinahdat jälleen.

1935.

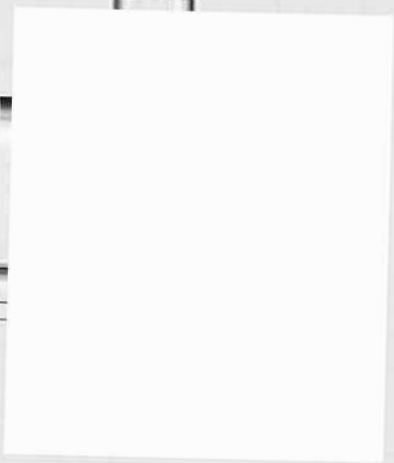
ÄIDIT

Tuskallista on olla äiti
tässä maailmassa.
Hirvittäväksi on runneltu sinut,
kaunis elämä,
kun äidit sanovat:
parempi olisi lapsen kuolla.

Itku sodan polttamista maista,
tuska veristen pikku ruumiitten ääreltä,
romahtelevista taloista,
pakolaisten uupuneista karavaaneista
humisee yli maailman . . .

Juuriensa kiskoen
haavoittuneen jätin lailla
huojuu elämän puu.

Mutta kuin hauras kaisla-arkku Niilin rannalla,
orja-äidin sitkeiden käsien solmima,
keinuu maailman äidinsydän
lasta kätkien
kaikilla rannoilla
toivoen, vaanien:
Kenties tulevat,
pelastavat,
väkevät, puhtaat, pelottomat —!

JÄÄSILTA

YÖTAIVAS

Taivaan sininen pelto,
myrskyöiden syväksi kyntämä,
kasvaa tähtien hopeakauraa,
kylmän pellon harvaa kauraa.
Ken tarttuu kuun terävään sirppiin?

KEIDAS

Keskellä erämaan keltaista vihaa
olin vaeltajain ilo —
tuuli vei tuoksuvan viestini
kaukana menehtyville
vaeltajille länteen ja itään!

Olin elävän hengitys kuolleiden maassa.
Mutta erämaan viha kietoi
kuin kireä rengas,
erämaa lainehti lähelläni
upottavan Iyijymeren lailla . . .
Lasinterävänä
on hietavihma sihissyt ylläni,
erämaan hämähäkki-hihitys,
hidas surma,
vuosia, vuosia.

Puuni — hiekan syömät,
mykät, mustat huudot,
lähteeni, lähteeni
hämärtyvä silmä
syvällä . . .
Voi menehtyvää voimaani!
Vaeltajat, vaeltajat,
viestini ei saavu enää!

Silloin
kuulen:
syvällä
hopeinen poreilu!

Lähteeni etsien uusia teitä
elottoman alitse,
hyytyneen vihan.

Hopeinen poreilu!
Nauruni kuolemassa.

TUHOTTU NUORUUS

Laivamme lähti iloisesti humisten
täynnä nuoruuden loistavia unia,
säihkyvää elämää, suloisesti kipeää.
Puhkeavain kukkain hehku oli mielemme.
Koskaan ei väkevyytemme uupua voi!

Mikä matka salakavalan kareikon yli,
piinaava sade, nälkä, kylmyys,
köyhiä päiviä, pimeyttä, kammottavaa tuskaa.
Me kestimme kauan,
lakastuimme hitaasti.

Hyhmäisessä vedessä,
uponneen laivamme pyörteessä
jatkuu vimmainen taistelu,
toivottomien, ilottomien julma kilpa.
Monet ovat tarttuneet minuun:
väkevä uimari, pelasta!
Vaikenen uupumuksesta.
Väkevin! — Merilintujen kirskuva noidannauru.

Ikuisuuden ajelehdin taakkoineni,
vajoan usein uppoamisen sumuun,
nousen jälleen salaperäisesti, ihmetellen.
Ei tule kukaan sanoen: kannan sinua, menehdyt.

Tiedän, vajoan pian viimeisen kerran
veden painamissa silmissäni nuoruuteni,
loputtoman kasvun vahva ruokamulta,
raiskattuna kuten miljoona nuoruutta
jälleen ja jälleen.

TALVI ON TULLUT

Talvi on jälleen tullut —

Jos olisin nuori,
kenties laulaisin
maan mustasta maljasta,
täynnä lumikukkien viileyttä,
kenties tähtien kaste
kimaltaisi lauluni yönsinisellä niityllä.

Mutta paleltuneet ovat nuoruuteni laulut.
Lauluni on köyhä ja uupunut,
kuin vaimo,
joka kyhmyisin, sinistynein käsin
poimii risuja
hataran majansa tuleen.

Kierrän niukan leipäni rataa,
kalseaa kuin vankilan piha.
Aistini, ajatukseni ovat karheat työstä.

Talvi on tullut,
hädän kiristäjä,
puutteen lasten viimaruoskainen kiduttaja.
Mutta pihlajat loimuavat
kuin viestiroviot.

SAMARIALAINEN

**Haavoissani, janon poltteissa
makasin, lyöty,
autiolla vuoritiellä.**

Tulit, samarialainen,
peitit lyödyn ruumiini,
nostit, kannoit,
vedellä virvoitit suuni,
hellyydellä sydämeni.

Elin jälleen.

Eikä minulla ollut sukua ja ystäviä enää.
Seurasin ankaria teitäsi:
nälkää, vaaraa, kodittomuutta.
Jaoimme taakat ja niukan leivän,
olimme lohdutus toisillemme kovina päivinä.

Mutta poluton viidakko,
poluton viidakko on ihminen!
Kerran piirsit hymyillen veitselläsi
pisartelevan naarmun minuun.
Kuilu on auennut,
vertani polttaa sokaiseva myrkkyy.
Pimenee ympärilläni,
autioituu.

TALVIYÖ

Ilma kilahtelee kuin lasikello,
helisee puitten huurreneulaset.
Hyytyneen teräsvirran lailla
kaartuu tie sinisten varjojen alla.

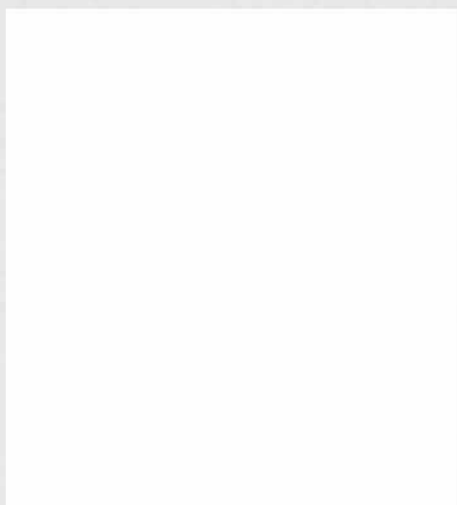
Talot, äänettömät lohkaaret
ilman jääkuullossa kuin hyisessä vedessä.
Ihmiselämä kytee
odottaen aurinkoa
tahtoen polttautua eläväksi lieikiksi
läpi kuoleman, jähmettymisen
välkehtivän lumouksen.

JÄÄSILTA

Löysit sillan talven yli,
hauraan jääköynnössillan.
Astu hiljaa, hiljaa.
Hopealehtimetsään
on kiirinyt ohut risahdus,
sillan salainen murtuma.

Tulit murheenraskain askelin,
itkun painoa kantain.
Ei niin, ei niin.
Astu hiljaa, hiljaa,
voit päästä yli.

Kovin kotkansilmin,
sydämin kyyneleettömin, kevein
tähyä aamujen taakse
auringon tuhatsoutulaivaa,
kun se nousee talven virtaa
syttyäen sillan, rannat
ihanaan paloon.

KYLLIN JO SEISOIN...

KYLLIN JO SEISOIN...

Kyllin jo seisoin tässä tuulessa,
tuska, valitus, verinen pimeys
viilsivät kuluttavan viiman lailla,
söivät olemukseni seinämää,
vain päiviä — ja sydän
jäisi luhistumisen alle
vaieten kaikesta taistelustaan.

Oi suvituuli, ilon tuuli,
huikaisten satut minuun
kuin ääni vuoressa asuvaan
yli lumen, talven keskeltä
puhaltaa sinun aurinkohuilusi
poreilevan puron
tomuisen sotijan
juoda ja kylpeä.

Tunnustellen haparoin ilossa.
Epäröiden laukean lepoon.
Järkkyyen taipuvat kasvoni hymyyn.
Silmäni eivät tahdo uskoa.

Ja minä muistan, miksi kerran lähdin.
Käännyn suvituuleen,
ilon säihkyvä teräs valuu minuun.
Kohta lähden jälleen.

K E S Ä

On ranta sateentuore,
lehdet pirskoittavat tuoksuaan,
läikkyy silkki veden
läpi aurinkoisen sydämen.

Kyllin olet kuunnellut
talven ääniä pimeinä öinä.
Olet kiusatun väsynyt varjo.

Tässä on kesän ateria
kaikkien aistien janoon ja nälkään.
Syö auringon leipää,
juo huolettomuuden purosta,
ajelehdi vesilinnun lailla
ajattomuuden kuullossa,
ahmi, kunnes uuvut
itämisen horteeseen
tuntien vain siemenen ahtaan kaipuun
kasvaa, kukkia, kantaa syksyyn
väkevää hedelmää!

LAPSEN MAAILMA

I. KÄDET

Kädet ovat oivat toverit
ja kaikki sormet.
Ne kumartaa ja vilkuttaa
jos tahtoo niin.
Käsillä voi tarttua kiinni,
voi heittää,

voi kaikkea koskettaa:
isän silmää ja äidin nenää.
Onnellinen olla voi,
kun on kädet.
Ja milloin on surullinen —
sellaista sattuu:
on nälkä, on yksin
tai märkä —
niin sormet lohduttaa.
Ne voi työntää suuhun
ja kaiken unohtaa.

II. LEIKKI

Tämä miekkonen ei siedä
mitään hiljaa seisovaa.
Kaikki pyörimään, heilumaan!
Huii! Noin sinkoo kalikat.
Jalat aplodeeraa,
sillä käsillä on työtä kyllin:
laiska maailma täytyy panna liikkeeseen.

Rakentaako joku?
Se hajoitetaan.
Ei palikkaa palikan päälle.
Kuin nuijat heiluu palleroiset kädet.
Romahdusten räiskinässä
kiekaisee huima kumousmies
kuin nuori, iloinen kukko.

III. KESÄÄ

Onko ihmeellistä?
Heleä pieni oksa
aivan on edessä.
Oi oi oi somia lehtiä sen!

Pyrähtää kasvojen luona
jokin hohtavan valkoinen.
Perhonen, perhonen!
Silmiäs kukiksi luulee,
sini — sinikukkasiks.

Kissa kellarin katolla
on viisasta olevinaan.
Linnut nauravat puussa,
sinua naurattaa
hassu hassu kissa.
Lallaa lauletaan
koko maailman laulu,
keinutaan, keinutaan
ruohonkorren tahtiin.

KEVÄTTUULI

Kevään sakea tuuli
valuu metsien läpi vainioille,
kietoo maan paljaan ruumiin
hulmuilevaan viittaaan:
hedelmöidy, kuki, synnytä!
Ah, kukkamerta silmujen kätköissä!

Laulut pulppuavat kuin lähteet,
putoilevat helmien lailla päivän kultamaljaan
salattujen pesien yllä.

Purojen hopeapärskeen luona
kimittävät lasten lasinheleät äänet,
kenttien hiekka narisee
riemun hyppelehtiväin askelten alla.

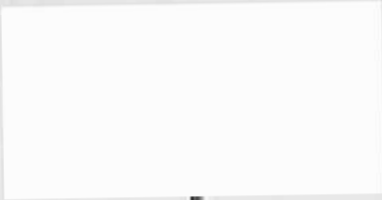
Kasvit, linnut, lapset
maan autuudessa,
josta ihminen on karkoitettu
kaiken tähden, mistä kevätuuuli ei tiedä,
mikä on vain märkivä vamma
maan ihanilla kasvoilla.

MEREN LAULU MAALLE

Keinun polviasi hyväillen, maa,
ylläni lintujen kirkuna, auringon nauru.
Keinun pimeissä syvyyksissäni
syntymättömiä saaria kantain.
Keinun ajattomassa rytmissä,
jumalten hymyilevässä hekumassa.

Loputtomasti kohoat ylläni, maa,
loputtomasti valuvat virtasi
ahnaisiin syvyyksiini!

Vuoriesi tuulet,
ihmistesi kumea tuska,
pelottomat unet, verinen saasta,
keinuvat minussa,
ajautuvat kaukaisille rannoilleni.

ILMESTYSKIRJA

ILMESTYSKIRJA

Myrsky on tullut.
Tähdet varisevat
kuin kypsät viikunat tuulessa,
kun lohikäärmeen pyrstö taivaan pyyhkii.
Palava vuori kaatuu mereen
ja vesi vyöryy verenkarvainen.

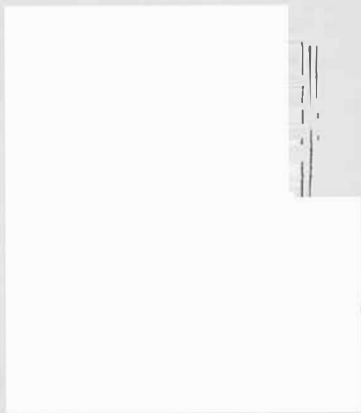
Nainen tähtiseppel, auringosta viitta,
huutaa tuskaansa ja kauhuansa:
lohikäärme seisoo synnyttäjän luona
ja vartoo poikalasta saaliikseen.
Vaan kotkansiivin paeta saa äiti
ja poika turvakseen saa Jumalan.

Merestä Peto nousee,
kämpälät karhun on ja kita leijonan.
Se puhuu suurin sanoin.
Kumartajat lausuu:
»Ei ole vertaistaan,
ei taistelussa voittajaa.»

Pilven päältä maahan
putoo enkeleiden sirpit,
maan viinipuusta kypsät tertut leikataan.
Jumalan vihan suuri kuurna täyttyy
ja poljettaissa roiskuu veri kauas
ylitse peltomaiden, hevosten.

Maan ja taivaan täyttää taisteluiden kumu
ja linnut sotapäälliköiden lihaa syövät,
kun Käärme, Peto syöstään syvyyteen.

**Hiljaisena seisoo temppeli
täyttämänä kirkastuksen savun.
Ihmisen pojan paluuta se vartoo
ja laulun suurta huminaa.**

SISÄLLYS

	Siv.
Runoilija	5
I. PESÄPUU PALAA	7
Liitupiirit.....	9
Pesäpuu palaa.....	11
Tulva	13
Äidit	16
II. JÄÄSILTA	19
Yötaivas	21
Keidas	22
Tuhottu nuoruus	25
Talvi on tullut	27
Samarialainen	29
Talviyö.....	31
Jääsilta	33
III. KYLLIN JO SEISOIN	35
Kyllin jo seisoin	37
Kesä	39
Lapsen maailma 1—3	41
Kädet	41

Leikki	42
Kesää	43
Kevätuuli	45
Meren laulu maalle	47
IV. ILMESTYSKIRJA	49
Ilmestyskirja	51

PESÄPUU PALAA

Katri Valan runous, joka aikoinaan yleni kuin eksoottinen kukka suomalaisen runouden mullasta, on tässä uudessa kokoelmassa juurtunut täysin omaan aikaansa. Katri Valan laulu soi nyt yhtä aistimusherkkänä, yhtä elämänlämpimänä kuin ennenkin, mutta entistään sisäistyneempänä, näkemysvoimaisempana, tunnoiltaan väkevämpänä ja ilmaisultaan täyteläisempänä.

Tuskin kukaan nykyisistä runoilijoistamme on tilitänyt suhdettaan tämän hetken maailmaan yhtä ehdottomasti kuin Katri Vala. Runoilijan ajatukset kiertävät maata kuin linnut palavaa pesäpuuta tähyten pesien tuhojia ja huutaen taistelun kovaa laulua. Hän tajuaa vavahduttavasti puhdistavan hävityksen, missä ihmisyyden on valinkauhassa, äitinä hän tuntee tuskallisen avuttomuutensa lapsensa edessä, mutta hän laulaa sittenkin maan autuudesta ja itämisen ja auringon mysteerioista.

»Pesäpuu palaa» on Katri Valan runouden vakuuttavin saavutus, suppeudessaan suuri runokokoelma, tämän hetken hienointa lyriikkaa. Tapio Tapiovaaran herkästi runoilijan intuitiota myötäilevät välivignetit tehostavat runojen väkevää symbolikieltä.

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

Suom. Maunok. i,

Vala

KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOEELMA

120 101 9717

